

A LÉGIERŐ HADMŰVELET-ELMÉLET EGYIK ALAPKÉRDÉSE: A CÉLPONTKIVÁLASZTÁS MÓDSZERE

A katonai repülőgépek megjelenése a hadszíntéren alapjaiban változtatta meg a háború jellegét, mivel a hadviselést kiterjesztette a harmadik dimenzióba, és ezáltal megteremtette a lehetőséget az addig még el nem érhető hátszág támadásának, valamint egy sor olyan tevékenységnek (légi felderítés, tűzérési tűzhelyesbítés, stb.) amelyek a levegőből hatékonyabban végrehajthatóak. A légierő így nagyon gyorsan A PUSZTÍTÁS, A CSAPÁSMÉRÉS LEGFŐBB ESZKÖZÉVÉ VÁLT.

A csapásobjektumok, a megsemmisítendő (bénítandó) célok kiválasztása a mindenkorai stratégiák, hadművelleti tervezők alapvető feladatává vált, így a légierő hadművelleti alkalmazásával foglalkozó elméletek központi elemét is a célpontok meghatározásának kérdésköre képezi.

1. Elméleti alapok

ROBERT A. PAPE¹ amerikai politológus vizsgálati rendszere szerint a légierő háborús alkalmazásánál az alábbi négy fő kérdéskört kell tisztázni:

- a légi tevékenységek időzítésének, időbeli lefolyásának a kérdését („*Timing*”);
 - a támadott célpontok kiválasztásának az elvét, vagyis azt, hogy milyen prioritásokat érvényesítenek a megsemmisítendő (bénítandó, lefogandó) objektumok meghatározásánál („*Targeting*”);
 - a célpontok elleni tevékenységeknek milyen politikai kihatásai vannak („*Mechanism*”);
 - a fegyveres küzdelem végén mik az elérendő politikai célok („*Political outcomes*”).
- Terjedelmi okokból most csak a célpontkiválasztás, az ún. „*targeting*” kérdését érintjük.

1. 1. A légi hadviselés korai korszakának elméletei

A régebbi légierő-elméletekről összességében kijelenthető, hogy döntően a clausewitzi- és jomini-féle háború felfogás mentén foglalják rendszerbe a légierő lehetséges alkalmazását a háború politikai céljainak a megvalósítása érdekében. Alapvetően a megsemmisítésre kiválasztott objektumok szempontjából, három „*célcsoport*” szerint választhatjuk szét őket.

A LAKOSSÁGRA, MINT STRATÉGIAI CÉLPONTRA összpontosító elméletet alkotott Harris, Trenchard, Mitchell és Douhet is. GIULIO DOUHET elmélete jól ismert, a mai nézeteket is erősen determinálja. Douhet szerint a légitámadásnak egyetlen, mindent eldöntőnek kell lennie, az ún. terrorbombázásokkal a hadipotenciált elpusztítva, a lakosság háborús akaratának a megtörésével el lehet érni az ellenséges állam politikájában a kívánt változást.

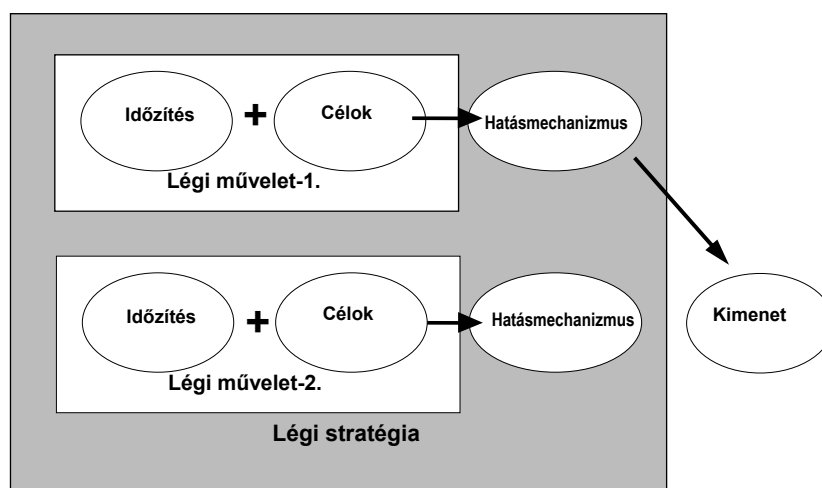
¹ PAPE, Robert A., a Dartmouth College (USA) professzora, elméletét a “*Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*” című könyvében publikálta, (USA, Cornell University Press, 1996)

LORD TRENCHARD² marsall - a Royal Air Force megalakítója - nézetei szerint az ellenséges célpontok elleni növekvő intenzitású légitámadásokkal elérhető a „*hadműveleti szintű bénítás*”³, ami indukálja majd az óhajtott politikai változásokat. WILLIAM „BILLY” MITCHELL⁴ elgondolása alapján az ellenséges nemzet lakossága szempontjából létfontosságú központok (nagy városok, ellátócentrumok, közlekedési csomópontok, stb.) ellen végrehajtott bombázásokkal elérhető, hogy az adott országban polgári elégedetlenség, vagy felkelés „*elsöpörje*” a kormányon levőket és így a célzott politikai események bekövetkezzenek.

SIR ARTHUR „BOMBER” HARRIS⁵ koncepciójában szintén a lakosság, a nagyobb városok szerepelnek elsősorban stratégiai célpontként és a politikai célokat a lakosság megfélemlítésével, a harci morál csökkentésével kívánta elérni.

Vizsgálva a lakosságra, a pszichológiai tényezőkre alapozó légierő-elméleteket a következő főbb kérdések (problémák) merülhetnek fel:

- a pszichológiai hatás gyakran csak ideiglenes jellegű, múlékony;
- az eredmény (politikai célkitűzések) elérése szempontjából a légierő tevékenysége passzívabb, kevésbé direkt hatású, mint a politikai vezetést közvetlenül támadó tevékenységeké;

1. sz. ábra Pape-modellje

- ha a vezetés közömbös a lakossági szenvedések, megpróbáltatások iránt (pl. „*kemény*” diktatúrák), akkor így nem érhetőek el a kívánt célok;
- nemzetközi jogi és morális problémákat vet fel a civil lakosság ellen irányuló támadás.

A NEMZETGAZDASÁGOT a fókuszában tartó elméletet alkotott, többek között, ALEXANDER P. DE SEVERSKY⁶, aki szerint a stratégiai légitámadásoknak az ipar, és az ipar működését biztosító infrastruktúra ellen kell irányulnia. Megfelelő eredményességű csapások esetén az ipar (hadiipar) az infrastruktúra bénulása miatt nem képes megfelelően működni az ún. „*belső blokádok*” kialakulása miatt. Seversky álláspontja szerint az uralmon levő kormányzat leváltása vagy alapvető politikájának az óhajtott irányba való változása ezzel a módszerrel megvalósítható.

² TRENCHARD, Hugh Montague (1873-1956), a Királyi Légierő első vezérkari főnöke (1918-1929) Elmélete olvasható: "The Effect of the Rise of Air Power on War," in Air Power: Three Papers (London: Air Ministry, Directorate of Staff Duties, 1946),

³ Az angol terminológiában „operational paralysis”

⁴ MITCHELL, William (1879-1936), tábornok, az amerikai katonai repülés hőskorának legendás alakja. Főbb művei: "Our Air Force" (1921), "Winged defense" (1925), "Skyways" (1930)

⁵ HARRIS, Arthur Travers (1892-1984), "Bomber" Harris a II. világháború egyik legismertebb szereplője, a RAF Bombázó Parancsnokság parancsnoka, a szövetségesek Németországi bombázásainak fő tervezője. Többek között nevéhez köthető a Drezda elleni elhíresült légitámadás is.

⁶ SEVERSKY, Alexander Prokofieff, de (1894-1974), Oroszországból emigrált amerikai vadászpilóta, repülőgép-tervező és a légierő háborús alkalmazását kutató katonatudós. Teóriája megtalálható: Victory through Airpower (New York: Simon and Schuster, 1942),

Kérdésesnek tekinthető, hogy a gazdaság működési zavarai, a fellépő hiányok és a kormányzattól való „*elhidegülés*” között közvetlen és azonnali kapcsolat kimutatható-e⁷, valamint stabil, nem törekeny gazdaság esetén az eredmény csak nehezen (lassan) realizálhatóak.

Szintén a gazdasági célpontokat favorizáló elmélethez tartozónak tekinthetjük a „*Légi Hadtest Harcászati Iskola*” (ACTS⁸), a „*Hadművelési Elemzés Bizottsága*” (COA⁹), és a „*Gazdasági Célok Egysége*” (EOA¹⁰) által képviselt nézeteket. E hármas tervezett célpontjai voltak: a gazdaság neuralgikus pontjai (ACTS), közülük is kiemelten az üzemanyag, szállítási infrastruktúra (EOU), vagy a haderő hadműveleteihez közvetlenül szükséges cikkeket, termékeket előállító ipar (COA). Az alapvető különbség az előbbi teóriák között inkább a prognosztizált társadalmi, katonai hatásmechanizmusban mutatkozik. (1. sz. táblázat)

A KATONAI OBJEKTUMOKAT A STRATÉGIAI LÉGI TÁMADÁSOK FŐ CÉLPONTJÁNAK tekintő légierő-elméletet alkotott Slessor és a második világháborúra készülődő Németországban a légierő háborús szerepét vizsgáló katonai gondolkodók¹¹ egyaránt. A „*stratégiai célkeresztbe*” a tábori hadsereget állították, elképzelésük szerint az ellenség harci kapacitásának pusztítása, a védelmi rendszerének az áttörése a légierő fő feladata a háborúban.

A SIR JOHN COTESWORTH SLESSOR¹² teóriája alapján végrehajtott légitámadásokban az ellenséges csapatokat, haditechnikai eszközöket, raktárakat és ellátó bázisokat pusztítják. Slessor úgy gondolta, hogy a katonai siker elérése az ellenséges állammal szemben elegendő a politikai célok eléréséhez.

A „*tisztán*” katonai célpontok prioritását előtérbe helyező elméletek is több problémát vetnek fel:

- az erős aktív és passzív légvédelemmel szervezett katonai célpontok pusztítása nagy kockázattal, illetve alacsony hatásfokkal járhat;
- a célpontok jellegüknél fogva nem stacionérok, ezért semlegesítésük nehezebb;
- a lehetséges célobjektumok nagy száma, erősen differenciált jellege miatt a teljes siker csak hatalmas költséggel és időigénnyel érhető el;
- kérdéses, hogy a katonai győzelem meghozza-e a kívánt politikai változásokat.

1. 2. A közelmúlt elméletei

Az 1960-as évek után született légierő-elméletek főbb képviselői a teóriáik megalkotásánál hasznosították a II. világháború után bekövetkezett fegyveres konfliktusok tapasztalatait. Alapvetően ők is stratégiai légitámadás időzítése, menetrendje, a célpontok kiválasztása, a rombolások lehetséges hatása, valamint az elérni kívánt politikai sikerre koncentráltak.

THOMAS SCHELLING¹³, hasonlóan mint Douhet, Harris, Mitchell és Trenchard, a stratégiai légitámadások fő célját a lakosságban látta. A gazdasági életből adaptált költség- és hatékonyságelemzés- után, a „*gazdaságos*” változat szerint végrehajtott tevékenység eredményeként, megítélése szerint az ellenséges kormányzat térdre kényszeríthető.

⁷ Lásd a Jugoszláv válságot, ahol szintén ez a tétel nyert bizonyítást.

⁸ AIR CORPS TACTICAL SCHOOL – ACTS. Az Egyesült Államok fegyveres erejének iskolája, szellemi alkotó műhelye. Az ACTS elmélete alapozta meg az USA II. világháborús légi stratégiáját. Az ún. „*bombázó-maffia*” tagjai (R. Olds, K. Walker, D. Wilson, H. L. George, O. Moon, R. Webster, H. Hansel, L. Kuter, M. S. Fairchild) a légierő elmélet alapvető kérdéseire keresték a választ: „*Egy ellenséges ország erejének melyek a legfontosabb összetevői, és azt hogyan tudja a légierő pusztítani, ill. az ellenséges szándékaitól eltéríteni?*”. Nézeteik szerint a nemzetállamok összefüggő gazdasági rendszerként értelmezhetők, amelyek létfontosságú pontjainak pusztításával az egész rendszert le lehet rombolni.

⁹ COMMITTEE OF OPERATIONS ANALYSIS – COA. Az 1942-ben Arnold tábornok (US Army) által alapított bizottság fő feladata a németek elleni légi háború adatainak, tényeinek gyűjtése, összegzése volt. E bizottság lett az első Összhaderőnemi Célpontkiválasztó Csoport (Joint Target Group), amelynek javaslatait a légi műveletek tervezői rendszeresen megkapták.

¹⁰ ECONOMIC OBJECTIVE UNITS – EOA. 1944-ben a londoni amerikai nagykövetségen jelentést készített összegző csoportot hívták EOU-nak. A jelentés összegezte az amerikai és a brit légierő vezető tábornokainak és művelői elemzést végző törzseinek a javaslatait a bombázandó célpontok kiválasztására.

¹¹ Például: SEECKT, Hans von, WILBERG, Helmuth, RICHTHOFEN, Wolfram von, WEVER, Walther

¹² SLESSOR, John Cotesworth (1897-1979). A II. Világháború brit légi marsallja, az Imperial Defence College egykori parancsnoka. Magyar történelmi vonatkozásai is vannak az életének részt vett: azokon a tárgyalásokon (Caserta, Olaszország), amelyeket a világháborúból való kilépési lehetőségek céljából folytattak le Náday István vezérezredessel.

¹³ SCHELLING, Thomas A University of Maryland School of Public Affairs politológus professzora, fő kutatási területei: a nemzetközi kapcsolatok, a nemzeti biztonság, a nukleáris stratégia és a fegyverzet-ellenőrzés. A légierővel kapcsolatos nézetei megtalálhatóak a „*Strategy of Conflict*”, és az „*Arms and influence*” című könyveiben.

JOHN BOYD¹⁴ a megsemmisítendő célokat a szűken értelmezett katonai vezetési és irányítási rendszerben képzelel el, teóriája szerint a harcéri sikerek az ellenséget a háborús stratégiájának a felülvizsgálatára kényszerítheti és elérhető a politikai célkitűzés, a területek átengedése (elfoglalása) és a nem kívánt politika megváltoztatása. Boyd a légitámadások időbeli lefolytatására a „+tempo” jelzőt használta, amely alatt nem egyszerűen a folyamatosan fokozódó intenzitású légi tevékenységet és nyomásgyakorlást értette, hanem elgondolása szerint a támadások intenzitásának a mindenkori „mentális, hadműveleti bénítás” és a felszíni erők követelményeinek kell megfelelnie. Így Boyd főkövetelménynek tekinti egy olyan a vezetési-irányítási rendszer létét, amely képes biztosítani a rendkívül gyors átmenetet a minimális harci légi tevékenységből a maximális igénybevételeig.

JOHN WARDEN¹⁵ az időzítést, a légi csapások struktúráját az ún. „hyperwar”, vagy „parallel war” elve alapján gondolta felépíteni. A hyperwar (parallel war) elmélete az amerikai légierő várható mennyiségi és minőségi dominanciáján alapszik, amely szerint az ellenséget lehetőleg a háború mindhárom szintjén¹⁶, a csúcstechnológiájú fegyverzetrel végrehajtott légi csapásokkal kell úgy „elárasztani”, hogy ne legyen képes hatékony válaszlépésre. Warden elméletének a lényegét az ún. „Wardeni ötgyűrűs célpontkiválasztási-modell” képezi, ami szerint a politikai és katonai vezetési-irányítási rendszer „lefejezésével” elérhető a „stratégiai bénítás”¹⁷, amely biztosítja az ellenséges kormányzat elszigetelését, illetve leváltását.

ROBERT A. PAPE, hasonlóan, mint Seversky és a német-iskola, a legfontosabb stratégiai célpontoknak a katonai erőket tekinti. Műveiben elemzi, hogy a légierővel kifejtett katonai eredmények, hogyan transzformálhatóak át a politika síkjára. Elgondolásában a nukleáris fenyegetés, sőt végső és indokolt esetben a korlátozott, szuper kis hatóerejű, csúcstechnológiájú-precíziós fegyverekkel célba juttatott atompusztító-eszközökkel való légicsapásokat kombinálja a hagyományos támadásokkal.¹⁸ Megítélése szerint a légierő önállóan, felszíni erők támogatása nélkül, nem képes az elérendő politikai célt kivívni. Az elérendő politikai „kimenetek” alapvetően megegyeznek a Boyd-féle teóriánál tárgyaltakkal.

CIVIL (POLITIKAI) VEZETÉS, VAGY A KATONAI ERŐK? A modernebb légierő-elméletek összegzésénél ez a felmerülő kérdés a legszámottevőbb. Napjaink kutatásaira, és így a doktrínafejlesztésre is, a wardeni és a Pape-féle modellek gyakorolják a legnagyobb hatást. A fentebb megfogalmazott kérdést úgy is feltehetjük, hogy az ellenséget a polgári lakosságra való nyomásgyakorlással, vagy a vezetés fizikai ellehetetlenítésével tudjuk-e térdre kényszeríteni. Széleskörű kutatások folynak napjainkban is a légierő alkalmazása pszichológiai vetületeinek a feltárására. A legjelentősebb eredményeket, amelyeket felhasználnak az Egyesült Államok és Nagy-Britannia légierőjének doktrínafejlesztésében is, STEPHEN T. HOSMER¹⁹ amerikai és A. P. N. LAMBERT²⁰ angol kutatók érték el ebben a témakörben.

A kutatásaik fő témája: HOGYAN LEHET PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL RÁKÉNYSZERÍTENI AZ AKARATUNKAT AZ ELLENSÉGRE? A publikált kutatási eredményeiket a következőképpen foglalhatnánk össze:

- fokozódó intenzitású és egyre gyakrabban végrehajtott légitámadásokkal, felülmúlva a várakozásaikat;

¹⁴ BOYD, John. Egykori harci pilóta (Korea, Vietnám). Az elméleti tevékenységen kívül részt vett az F-15, 16, és F-18-as repülőgépek kifejlesztésében is. Széleskörű teoretikus munkát folytatott, elméletének fő tételei felelhetők a „Patterns of conflict”, „A Discourse on Winning and Losing” című műveiben. Nyugállományba vonulása után, a stratégiai tervezésben szerzett felkészültségét, sikeresen alkalmazta az üzleti szférában, ahol tanácsadóként és tréningek vezetésével komoly elismerést vívott ki magának.

¹⁵ WARDEN, John III. Az USAF nyugállományú ezredese, egykori elnöki tanácsadó, stratégiai tervező, vadászpilóta és repülőparancsnok. A modern légierő-elmélet egyik meghatározó alakja, az Irak elleni szövetséges erők légi hadjáratának főtervezője. Nézeteit az „Air campaign” című főművében fejtette ki. Vendégprofesszorként rendszeresen tanít polgári és katonai egyetemeken. Nyugdíjazása után megalakította a Venturist nevű cégét, amellyel kiemelkedő sikereket ért el a stratégia tanácsadás, a team-építés, és a multimédia területén.

¹⁶ Harcászati, hadműveleti és stratégiai szint.

¹⁷ Az angol terminológiában „strategical paralysis”

¹⁸ Pape elméletének ezt a részét a kortársgondolkodók általában elvetik.

¹⁹ HOSMER, Stephen T.: Psychological Effects of U.S. Air Operations in Four Wars: 1941–1991, Santa Monica, Calif., RAND CORPORATION, 1996,

²⁰ LAMBERT, A. P. N.: The psychology of Air Power, 1995, London, Amazonbook,

- az ellenség „rögzítése” és elszigetelése;
- a végsőig fokozni az ellenség nehézségeit, szenvedését;
- tartósítani és erősíteni az ellenségben a reménytelenség valamint a „feláldozhatóság” érzetét;
- mi lesz az eredmény? a reménytelenség érzése eluralkodik, amikor azt érzékelik, hogy a légierő „mindenütt” jelen van.

Napjaink légierővel foglalkozó elméletei közül a kurrens doktrínákra, a konkrét alkalmazási tervekre kétségkívül John Warden munkássága fejt ki a legnagyobb hatást. Azonban jól megfigyelhető, hogy a Wardeni-elmélet nem betonozta be az ez irányú kutatásokat, hanem ösztönzőleg hatott a további kutatómunkára és így újabb szakmai vitákat generált.

Az elmélet egyes részeit megkérdőjelezők közül a legjelentősebb elismertséget PHILLIP S. MEILINGER²¹ vívta ki magának. Kritikai munkássága kiinduló alapjának tekintette, hogy a XXI. század realitásainak mindenben megfelelő légierő-elméletnek kell vezérelnie a jövő légi hadviselésének a gyakorlatát. A XXI. század potenciális hadviselési trendjének tartja, hogy a konfliktusok közül nem a hagyományos háború lesz a jellemző az elkövetkező időkben, ezért az ún. háborún kívüli konfliktusok légi komponensének a sikeres megvalósítására is fel kell készíteni a légierőt. A háborún kívüli tevékenységeken nem csak a válságkezeléssel- és a különböző békeműveletekkel összefüggő légi műveleteket érti, hanem az újra előtérbe kerülő, rendkívül nehezen definiálható, ún. alacsony intenzitású konfliktusokat is idesorolja.

Munkái közül a legnagyobb hatást a „*Tíz állítás a légierővel kapcsolatban*” címmel megjelent tanulmánya fejtette ki, amelyben a légierő lényegét filozófiai szinten kísérli megragadni:

- Aki a levegőt ellenőrzi, az általában a felszínt is uralja.
- A légierő a belső lényegéből fakadóan stratégiai erő.
- A légierő elsősorban támadó jellegű.
- Lényegében a légierő támadó tevékenysége ciklikus: csapásmérés és a következmények elemzése után újból csapásmérés, majd ismét elemzés.
- A légierő fizikai és pszichológiai sokkot okoz a negyedik dimenzió, az idő kihasználásával.
- A légierő képes egyidejűleg, a háború bármely szintjén, katonai műveleteket folytatni.
- A precíziós légi fegyverrendszerek újraértelmezik a tömeges alkalmazás jelentőségét.
- A légierő különleges jellemzői megkövetelik a centralizált irányítást.
- A technológia és a légierő integrált, egymással kölcsönösen összefüggő kapcsolatban van.
- A légierő nem csak a katonai erőforrásokat foglalja magába, hanem a repülő- és úripart, valamint a kereskedelmi repülést is.

Meilinger szerint Warden „*elnagyolta*” a kulturális tényezők befolyásoló hatását, javasolja a „*visszatérést*” a Boyd-féle OODA-modell²² alkalmazásához, amely a kulturális- és mentális hatásokat favorizálja. Szükségesnek ítéli meg a légierő és a hadviselés (háború) alapelveinek felülvizsgálatát, amelynél a tárgyalt tíz tétel elveit ajánlja „*bedolgozni*”, hogy azok megfeleljenek a légierő természetének és a jelen kihívásainak.

Meilinger, a további kutatások számára iránymutatóként, szükségesnek tartja a modern KÁOSZ-ELMÉLET²³ alapján a HYPERWAR-ELMÉLET továbbfejlesztését és beépítését a légierő-elméletekbe, hangsúlyossá teszi az eljövendő légierő műveleteknél a hadijogi- és a morális kérdések fontosságát.

²¹ MEILINGER, Phillip, S. Az USAF ezredese, bölcsészdoktor, PhD-fokozatát a University of Michigan-en szerezte. Jelenleg a School of Advanced Air Power Studies légierő-történelem professzora. Korábban, többek között, szolgált az US Air Force Academy-n hadtörténelem tanszékvezetőként, és az Air Staff Doctrine Division doktrínafejlesztőjeként. Főbb publikációi: "Hoyt S. Vandenberg: The life of a General" (Indiana University Press, 1989), „The Problem with Our Air Power Doctrine” (Air Power Journal, 1990, Spring), „Air Strategy: Targeting for Effect,” (Aerospace Journal, 1999, Winter), "Ten Propositions Regarding Airpower," (Aerospace Journal, 1996, Spring), "The Air Force in the Twenty-first Century: Challenge and Response," (Air Power Journal, 1990, Winter),

²² OODA-Observation-Orientation-Decision-Action (Megfigyelés-Tájékoztódás-Döntés-Cselekvés). A Boyd-féle modellt alkalmazták az USA légierő gyakorlatában a koreai, és a vietnami háború idején.

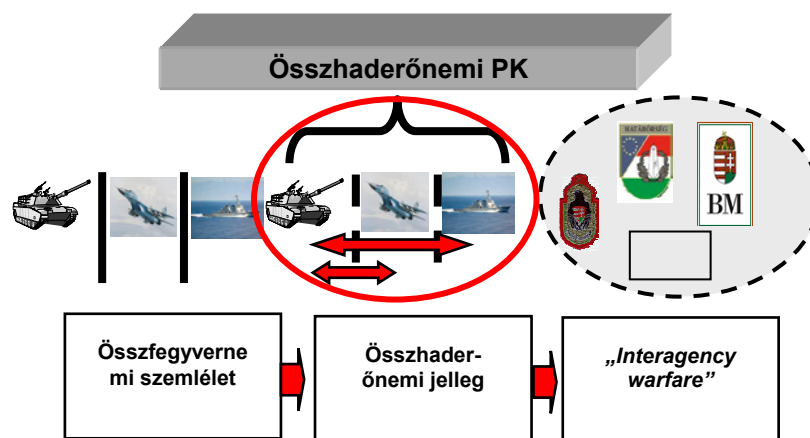
²³ Jelentős kutatások folynak ebben a témakörben, főleg az Egyesült Államokban, pl. BAINES, Thomas B., MORRIS, Chris és Janet: "Weapons of Mass Protection: Nonlethality, Information Warfare, and Airpower in the Age of Chaos", (Aerospace Journal, 1995, Spring), NICHOLLS, David, TAGAREV, Todor: „What does chaos theory mean for warfare?”, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational>,

2. Napjaink elmélete: a hatásalapú műveletek, hatásalapú célponttervezés

A hatásalapú műveletek (Effect Based Operations – EBO) definíciója nem található meg egységes, „*kristály tiszta*” formában, a szakirodalmakban. A definíciók, hasonlóan a terrorizmus fogalom megfogalmazásokhoz, elsősorban „*körülírják*” e művelettípust. Nem adnak egy koherens, egzakt megfogalmazást arra, hogy mi is a hatásalapú művelet, hanem inkább a tulajdonságainak, jellemzőinek a leírásával ragadják meg a lényegét.

A hatásalapú művelet:

- Nem egy teljesen új hadviselési forma, az alapelemeit már jól ismerte, és alkalmazta a hadtörténelem folyamán sok hadvezér, többek között Sun Tze, Dzsingisz Kán, Napóleon, Eisenhower és Schwartzkopf²⁴ is.
- Döntően egy szemléletmód, egy tervezési metódus, amely nem a közvetlen hatásokra fókuszál, hanem a másodlagos, harmadlagos, stb. hatásokra, amelyeket a megkívánt hadműveleti végcél, végállapottal próbál szinkronba hozni. Az ún. „*nem kívánt hatások*”

2. sz. ábra A hadviselés fejlődése: az összefegyvernemítől az „interagency”-ig

is modellezi, és meg kíséri a szolgálatába állítani.

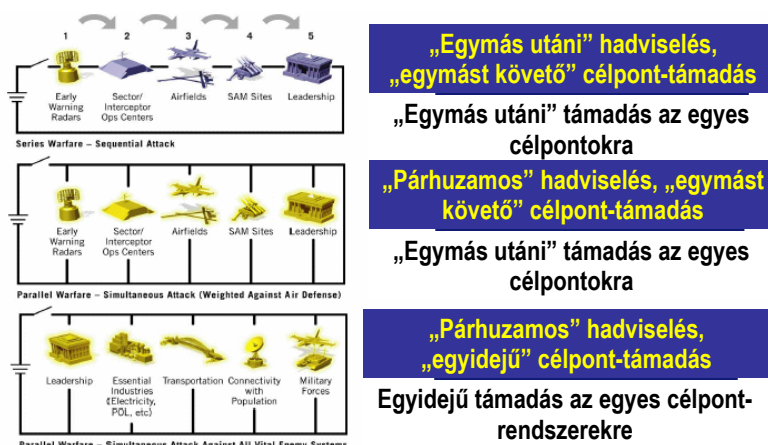
- Választ ad arra, hogy a megsemmisítendő célpontokat milyen elvek szerint kell kiválasztani, („*enemy as a system*”), illetve, hogy a célpontok megsemmisítése (elnyomása, lefogása) milyen rendben történjen? („*parallel vs series warfare*”²⁵”, „*sequential or simultaneous attack*”²⁶”)

²⁴ Analyzing Effects Based Operations (EBO) Workshop Summary
(<http://www.mors.org/publications/phalanx/mar02/lead.htm>)

²⁵ „*Párhuzamos vs egymásutáni jellegű*” hadviselés.

²⁶ „*Egymást követő, vagy egyidejű*” célpont-támadás.

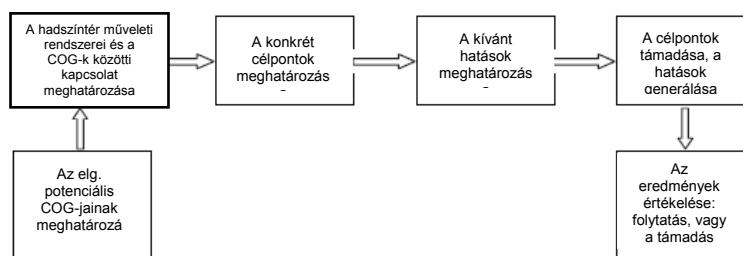
- „Multidimenzionális” abban a tekintetben, hogy a politikai, szociális, gazdasági és jogi, valamint humanitárius tényezők sokszor kiemelt szerepet kapnak.
- A résztvevők, érdekelték köre rendkívül széleskörű lehet, mind az ellenség, a semleges erők, mind a szövetségeseket illetően.
- Átlépi a stratégiai, hadműveleti és harcászati „tradicionális kereteket”.
- Non-lineáris jellegű, mert egy viszonylag „kisebb” ráhatás (művelet, tevékenység) is hatványozottan „nagyobb” eredményeket, változásokat hozhat.
- Dinamikusan változhat a résztvevők köre és az elérendő céljaik, érdekeik.
- Döntően egyfajta keretet ad az összhaderőnemi („joint”) szemléletet meghaladó, ún.

3. sz. ábra A műveleti koncepció és a hatásalapú műveletek
(Forrás: David A. Deptula: Effect Based Operations: Change in the nature of warfare)

„metajoint”, vagy „interagency” (ügynökségek közötti) hadviselésnek, amely különösen előtérbe került a terrorizmus elleni harc (háború) kapcsán.

A hatásalapú műveletek, és környezetük jellemzői után röviden összegzem azt a szemléletmódot, amely szerint a műveleti tervezők meghatározzák a megsemmisítendő célpontokat. A hatásalapú célpont-kiválasztás a hadszíntér felfogásában képez egyfajta új megközelítési módot. Az ellenséget, mint rendszert, mint rendszerek rendszerét („system of systems”) kezeli, és, a már korábban definiált stratégiai súlypontok („Center of Gravity – COG”) meghatározására, e súlypontok pusztításának hatásaira, és a „hatások hatásaira” fókuszál.

4. sz. ábra Az EBO folyamata Deptula szerint
(Forrás: Jay M. Kreighbaum: Force-Application Planning A Systems-and-Effects-Based Approach)

A tervezés az elérendő hatásokból (eredményekből) „visszafelé” indulhat el, amikor is a célkitűzésnek megfelelő COG-okat elemezve, azt megfogható, fizikailag rombolható, bénítható célpontokra bontják, amelyek elleni konkrét (légi) támadások tervezendők. A tervezés során ekkor modellezni kell az elsődleges és a „lökéshullám szerűen” terjedő egyéb hatásokat is.

Végezetül fogalmazzunk meg egy munka definíciót! A „*hatásalapú művelet olyan művelettervezési szemléletmódot jelent, amely nem a megsemmisítendő célpontok által keltett elsődleges hatások szerint működik, hanem azt vizsgálja, hogy az elérendő (politikai, katonai) végállapotot milyen hatásokkal érhetjük el, és ezekhez mely célpontokat, és milyen ütemezéssel kell támadnunk.*”

Összegzésként kijelenthetjük, hogy a légierő hadművelet-elmélet központi kérdése a megsemmisítendő célpontok kiválasztásának kérdése komoly elméleti problémát jelent, és folyamatosan inspirálja a légi hadviselési teoretikusokat és gyakorlati hadműveleti tervezőket. A mai szövetséges, és nemzeti doktrínákban, alkalmazási tervekben a mindenkori kurrens paradigma szerinti célpont-kiválasztási metódust találhatjuk.

A manapság leginkább elemzett fogalom, e tárgykörben, a hatásalapú művelet, a hatásalapú célponttervezés (célpont-kiválasztás) kérdésköre. A hatásalapú műveletek elmélete még nem egy letisztult teória, a leírásánál folyamatosan felhasználják a közelmúlt és a most is folyó hadműveletek (Irak, Afganisztán, Jugoszlávia) tapasztalatait, és arra törekszenek, hogy keretet biztosítsanak a hadművelet tervezőknek a jövő légi műveleteihez.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- [1] HADTUDOMÁNYI LEXIKON, Magyar Honvédség és Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995, főszerk.: SZABÓ József, ISBN 963 04 5226x
- [2] MELINGER, Phillip S.: The ten propositions regarding of the Air Power, In.: Air Power Journal 1996, Spring
- [3] SZAFRANSKI, Richard : Parallel War and Hyperwar: Is Every Want a Weakness? In.: Battlefield of future, Air University,
- [4] WARDEN, John: Enemy as a system, In: Air Power Journal, 1995 Spring, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apjindex.html>,
- [5] JAY M. KREIGHBAUM: Force-Application Planning A Systems-and-Effects-Based Approach
- [6] DAVID A. DEPTULA: Effect Based Operations: Change in the nature of warfare
- [7] Analyzing Effects Based Operations (EBO) Workshop Summary, <http://www.mors.org/publications/phalanx/mar02/lead.htm>
- [8] PAPE, ROBERT A.: Bombing to Win: Air Power and Coercion in War, USA, Cornell University Press, 1996,